

מסורת הש"ס

**לְאִיזִה שִׁירָלָה יַעֲלוּ**. הושַׁע בֶּן אֱלֹהִי רָשַׁע הִיָּה דְכַתִּיב (מלכים ב' י) וַיַּעַשׂ הָרַע צַעֲיִי ה' רַק לֹא כַמִּלְכִּי יִשְׂרָאֵל. וְהִיָּינוּ דְקִאֲמַר רַק שְׂבַטְל אֶת הַפְּרוּסָדְלוֹת וְאֲמַר לְאִיזִה שִׁירָלוּ יַעֲלוּ: **הַרוּגִי צִיסָה**. צִפְרָק הַנִּזְזָקִין (גיטין דף מו.): **מַלְכְּרוּס**. לְפִי שֶׁהָן לַחִין וּמֵאוֹתוֹ הַזֶּמֶן אֵין כַּח צַחמָה לִיַּיבֶּשׁן וַחֲיִישִׁין מַפְנֵי הַתּוֹלַעַת לְפִי שַׁעַר שֵׁשׁ צוֹ תּוֹלַעַת פֶּסוֹל לַמַּעֲרַכָּה כְּדִאֲמַרִּין (מדות פ"ג מ"ה): **יוֹסֵף חֲזַר מַגֵּל**. שְׂצִירַת הַגֶּרָזָן שֶׁפֶסֶק הַחוּטָב מַלְחָטוּב עֲנִישׁ: **מַכְאֵן וְאֵילָךְ**. מַחמָסָה עֶשֶׂר צִאָז וְאֵילָךְ דְּמוּסִיף לִילוֹת עַל הַיָּמִישׁ לַעֲסוֹק צַחורָה יוֹסִיף חֲיִישׁ עַל חֲייוֹ: **דִּלְא יוֹסִיף**. לַעֲסוֹק צַחורָה צִלִּילוֹת: **חֲקֻכְרִישׁ אֵימִיָּה**. כְּלוּמַר יָמוֹת צִלָּה עָמוּ: **צַם מַלְךְ**. אֵחָף עַל פִּי שְׁהִי לֵה שׁוֹאֵלַת מַבֶּת כֶּהֵן גְּדוֹל כו' שֶׁלֹּא לִצִּישׁ אֶת הַשׁוֹאֵלַת מִתּוֹךְ שִׁאֵין לֵה: **מַנֶּסֶס כֶּהֵן גְּדוֹל**. שְׁהוּא קְרוֹב וּסְמוּךְ לַמַּלְכוּת: **סַגֵּן**. כֶּהֵן חֲשׁוֹב מִמוֹנֵה תַחַת כֶּהֵן גְּדוֹל לְהִיּוֹת תַּחמִּיו צִיוֹס הַכַּפּוּרִישׁ אֵס יֵאֲרַע פֶּסוֹל צִכֶּהֵן גְּדוֹל צִיוֹס הַכַּפּוּרִישׁ יִשְׁמַשׁ זֶה הַסַּגֵּן תַּחמִּיו: **מִשׁוֹת מַלְחָמָה**. הוּא הַכֶּהֵן הַמַּכְרִיז מַלְחָמָה (ט) מִי הָאִישׁ הֵימָלֵךְ וְכֵן הִלָּצַב וּגו' (דברים כ): **אֵפִילוּ מְקוּפְלוֹן וּמוֹנָחִין בְּקוּפֶסֶא**. אִישְׁקָרִי'': **לִרְיִיבִין טַבִּילָה**. כּוֹלֵן שֶׁלֹּא לִצִּישׁ אֶת שְׂצִירָכֶה טַבִּילָה: **שִׁאֵין אֲשֶׁה אֵלֹא לִנְצִישׁ**. אֵס צִנִּיק יֵהיוּ מִיוּחַסִּין הַכֹּל קוֹפְלִין עֲלֵיהֶם צִין וְזַכְרִישׁ צִין נַקְצוֹת: **עַל מַנֶּסֶס שַׁעֲטָעֲרוּנוֹ צוּהוּצִישׁ**. שֶׁאֲחֲרֵי הַנישׁוּאֵין תַּמְנוּ לְנוּ תַכְשִׁישִׁין. וּמֵילַחָא צַעֲלַמָּה הוּא דִּלְמַרִּי כְּלוּמַר וּצִלָּצַד שַׁתַּמְנו לְנוּ מַלְבוּשִׁישׁ נֶאֱמַר: **מַחוּל סַצִּיב לָשׁוֹן**

מַחוּל הַכֶּרֶס (כִּלְאִישׁ פ"ד מ"א): **מֵרֵאָה** חֲדָרָן עֵלְךָ בַשְּׁלֶשֶׁה פְּרָקִישׁ וּסְלִיקָא לֵה מַסַּכַּת תַּעֲנִית וְהַרְדָּךְ עֵלְךָ. דַּעְתָּן עֵלְךָ מַסָּכַת תַּעֲנִית וְדַעְתָּךְ עֵלְךָ. לֹא תִתְנַשֵּׂי מִיַּנְךָ לֹא בַּעֲלָמָא הָדִין וְלֹא בַּעֲלָמָא דְאַתִּי: **רַבִּינּוּ חֲנַנְיָא**. רַבִּי חֲנַנְיָא בִּיבְנֵה הַטּוֹב וְהַמְטִיב טַפִּי מַצְבֵּאֵר דְּצִרִּישׁ לְפִי שֶׁהִיוּ נִכְרָס וְלֹא נִסְרָמוּ: **יְרוֹם תְּבַר מַגֵּל**. פִּירוּשׁ חֲמָה וּמַגְדִּלִּין הַתּוֹלַעִישׁ צִאִילוֹת וְעֵלִישׁ מְתוֹלַעִישׁ פֶּסוֹלִישׁ לַמַּעֲרַכָּה כְּדִלְמַר [צַמְדוֹת] (פ"ג מ"ה) **הַעֲלִישׁ** שֶׁהַכֵּהִישׁ צַעֲלֵי מוֹמִין הֵם מַנְקִרִישׁ הַעֲלִישׁ וּמַסְקִירֵן הַעֲלִישׁ מְתוֹלַעִישׁ שֶׁפֶסְלוֹת לַמַּעֲרַכָּה:

**דְּלָא מוּסִיף יֵאָסֶף**. פִּי אֹתוֹ שִׁאִינוּ מוּסִיף מִן הַלִּילוֹת עַל הַיָּמִישׁ יֵאָסֶף: **בְּלֵאִי יֵאָסֶף תְּקַבְרִיָּה אֵימִיָּה**. תִּימָה וְכִי הִיָּה מַסּוּפָק מֵאִי יֵאָסֶף אֵלֹא נִרְאָה לּוֹמַר דִּלְא מוּסִיף יֵסִיף (ט) וּמֵיהֵא קֻצְעִי גִמְרָא מֵאִי יֵסִיף אֵלֹל לַעֲלוֹס הוּא יַדַּע דִּיאָסֶף הוּא לָשׁוֹן מִימָה כְּדַכְתִּיב (צִרְאָשִׁית מַט) וַיּוֹגַע וַיֵּאָסֶף אֵל עַמּוּיוֹ: **בְּלָ אַחַד** וְאַחַד מֵרֵאָה הַקְדוּשׁ צִרוּךְ הוּא צִאָצְצַעו שְׁנֵאֲמַר הֵנָּה אֵלְהִינוּ זֶה קוּיָנוּ לֹא וּגו' נִגִּילָה וְנַשְׁמַחָה צִישׁוּעַת: **חֲדָרָךְ עֵלְךָ בַשְּׁלֶשֶׁה פְּרָקִישׁ** וּסְלִיקָא לֵה מַסַּכַּת תַּעֲנִית מַטְבִּילָה: אֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזַר אֶפִּילוּ מְקוּפְלִין וּמוֹנָחִין בְּקוּפֶסֶא: בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל יוֹצֵאוֹת וְחוֹלוֹת בְּכַרְכִּישׁ: תֵּנָא מִי שִׁאֵין לוֹ אִשָּׁה נַפְנָה לָשׁם: **יְיִ מִיוּחַסוֹת שְׁבָהֵן הִיוּ אוֹמְרוֹת בַּחוּר וְכוּ':** תְּנוּ רַבְנֵן יַפִּיפּוּיֹת שְׁבָהֵן מָה הִיוּ אוֹמְרוֹת תְּנוּ עֵינֵיכֶם לְיוּפֵי שִׁאֵין הָאִשָּׁה אֵלֹא לְיוּפֵי מִיוּחַסוֹת שְׁבָהֵן מָה הִיוּ אוֹמְרוֹת תְּנוּ עֵינֵיכֶם לַמַּשְׁפָּחָה לְפִי **יְיִ** שִׁאֵין הָאִשָּׁה אֵלֹא לִבְנִים מַכּוּעֲרוֹת שְׁבָהֶם מָה הִיוּ אוֹמְרוֹת קַחוּ מִקַּחְכֶּם לְשׁוּם שְׁמִישׁ וּבִלְבָד שֶׁתַּעֲטְרוּנוּ בּוֹהוּבִישׁ אֲמַר עוֹלָא בִירָאָה אֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזַר עַתִּיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת מַחוּל לַצְדִּיקִישׁ וְהוּא יוֹשֵׁב בִּינֵיהֶם בֶּגֶן עֵדֶן וְכֹל אַחַד וְאַחַד מֵרֵאָה בֹּאֲצַבְעוּ שִׁנְאָמ' **י** וְאֲמַר בּיוֹם הַהוּא הֵנָּה אֵלְהִינוּ זֶה קוּיָנוּ לֹא וַיּוֹשִׁיעֵנו זֶה ה' קוּיָנוּ לֹא נִגִּילָה וְנַשְׁמַחָה בִישׁוּעַתוֹ:

## הדרן עֵלְךָ בַשְּׁלֶשֶׁה פְּרָקִישׁ וּסְלִיקָא לֵה מַסַּכַת תַּעֲנִית

**הַרְדָּךְ עֵלְךָ בַשְּׁלֶשֶׁה פְּרָקִישׁ וּסְלִיקָא לֵה מַסַּכַת תַּעֲנִית:** וְאֲמַר זֶה ה' קוּיָנוּ לֹא וַיּוֹשִׁיעֵנו זֶה ה' קוּיָנוּ לֹא נִגִּילָה וְנַשְׁמַחָה צִישׁוּעַתוֹ:

**הַרְדָּן עֵלְךָ בַשְּׁלֶשֶׁה פְּרָקִישׁ וּסְלִיקָא לֵה מַסַּכַת תַּעֲנִית**

וּמֵרֵאִין זֶה לֹזֶה וְאוֹמְרִישׁ, הֵנָּה אֵלְהִינוּ זֶה קוּיָנוּ לֹא וַיּוֹשִׁיעֵנו זֶה ה' קוּיָנוּ לֹא נִגִּילָה וְנַשְׁמַחָה בִישׁוּעַתוֹ. הַרְדָּן עֵלְךָ בַשְּׁלֶשֶׁה פְּרָקִישׁ

## אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

**(\*) הָדָרָן עֵלְךָ מַסָּכַת תַּעֲנִית וְהַרְדָּךְ עֵלְךָ. דַּעְתָּן עֵלְךָ מַסָּכַת תַּעֲנִית וְדַעְתָּךְ עֵלְךָ. לֹא תִתְנַשֵּׂי מִיַּנְךָ מַסָּכַת תַּעֲנִית וְלֹא תִתְנַשֵּׂי מִיַּנְךָ לֹא בַּעֲלָמָא הָדִין וְלֹא בַּעֲלָמָא דְאַתִּי:**

**יֵאֲמַר כֵּן שְׁלֹשָׁה פַּעַמִּישׁ וְאַחַר כֵּךְ יֵאמַר:**

**יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תוֹרָתְךָ אֲמָנוּתָנוּ בַּעֲוֹלָם הָזֶה וְתֵהָא עֲמָנוּ לַעֲוֹלָם הָבָא. (\*\*)** חֲנַיָּא בֶר פֿפֿא רְמִי בֶר פֿפֿא נַחְמָן בֶר פֿפֿא אַחֵאי בֶר פֿפֿא אַבָּא מְרִי בֶר פֿפֿא רִפְרֶם בֶר פֿפֿא רְכִישׁ בֶר פֿפֿא סוּרְחָב בֶר פֿפֿא אַדָּא בֶר פֿפֿא דְרוּ בֶר פֿפֿא:

**הַעֲבַר נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפּוּיֹת עַמְךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיָה כְּלָנוּ אֲנַחְנוּ וְצִאָצְאֵינוּ וְצִאָצְאֵי עַמְךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ: מֵאוּיָבִי תַחֲכַמְנִי מִצּוֹתֶיךָ כִּי לַעֲוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לְבִי תָמִישׁ בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא אֲבוּשׁ: לַעֲוֹלָם לֹא אֲשַׁכַּח פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חֲיִיתִנִּי: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ לְמַדְנִי חֲקִיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֵלָה וְעַד:**

**מוֹדִישׁ אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשְּׁמַתְּ חֻלְקָנוּ מִיוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְבָּרֶשׁ וְלֹא שְׁמַתְּ חֻלְקָנוּ מִיוֹשְׁבֵי קָרְנוֹת. שְׂאֲנוּ מַשְׁכִּימִישׁ וְהֵם מַשְׁכִּימִישׁ. אָנוּ מַשְׁכִּימִישׁ לְדְבָרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִישׁ לְדְבָרִישׁ בְּטָלִישׁ. אָנוּ עֲמָלִישׁ וְהֵם עֲמָלִישׁ. אָנוּ עֲמָלִישׁ וּמַקְבָּלִישׁ שְׂכָר וְהֵם עֲמָלִישׁ וְאֵינִין מַקְבָּלִישׁ שְׂכָר. אָנוּ רָצִישׁ וְהֵם רָצִישׁ. אָנוּ רָצִישׁ לַחֲיִי הַעֲוֹלָם הָבָא וְהֵם רָצִישׁ לְבָאֵר שַׁחַת. שְׁנֵאֲמַר וְאַתָּה אֱלֹהִישׁ תוֹרִידֶם לְבָאֵר שַׁחַת אֲנָשִׁי דָּמִישׁ וּמִרְמָה לֹא יַחֲצוּ יָמֵיהֶם וְאֲנִי אֲבַטַח בָּךְ:**

**יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי בָשָׂם שְׁעוֹרְתָנִי לְסִישׁ מַסָּכַת תַּעֲנִית בֶּן תַּעְזוּרִי לְהַתְחַיֵּל מַסָּכַתוֹת וּסְפָרִישׁ אַחֲרִישׁ וּלְסִישֶׁם לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לְשִׁמּוֹר וּלְעֲשׂוֹת וּלְקִישׁ אֶת כָּל דְּבָרֵי תִלְמוּד תוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה. וְזִכּוֹת כָּל הַתַּנָּאִישׁ וְאַמּוּרָאִישׁ וְתַלְמִידֵי חֲכָמִישׁ יַעֲמוּד לִי וְלוֹרְעֵי שְׁלֹא תִמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי וְרַעִי וְרַעִי וְרַעִי עַד עוֹלָם. וְתַתְּקִישׁ בִּי בְהַתְהַלְכְּךָ תַנַּחַה אוֹתְךָ בַּשֶּׁכְּבָךְ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ וְהַקִּיצוֹת הִיא תִשְׁחַךְךָ. כִּי בִי יָרְבוּ יַמִּיךָ וַיּוֹסִיפוּ לָךְ שְׁנוֹת חֲיִישׁ: אוֹרְךָ יָמִישׁ בִּימִינָה בַשְּׁמֹאֲלָה עֶשֶׂר וּכְבוֹד: יְיָ עֲזוּ לַעֲמוּ יִתֵּן יְיָ יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בַשְּׁלוֹם:**

**יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בַּעֲלָמָא דְהוּא עַתִּיד לְאַתְחַדְתָּא, וְלֵאחֵאיָא מֵתֵיא, וְלֵאסְקָא לַחֲיִי עֲלָמָא, וּלְמַבְנָא קֶרְתָּא דִּירוּשָׁלַם, וּלְשַׁכְּלָל הִיכְלִיָּה בְּגוּזָה, וּלְמַעְקַר פּוֹלְחָנָא נּוֹכְרָאָה מֵאַרְעָא, וְלֵאחְבָא פּוֹלְחָנָא דִּשְׁמֵיא לְאַתְרִיָּה, וַיְמַלִּיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתִיָּה וַיְקַרִּיָּה, וַיַּיְצַמַח פְּרָקְנָה וַיְקַרֵּב מִשְׁחִיחָה. בְּחִיבּוֹן וּבִיוּמִיכוֹן וּבְחִיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעְגָּלָא וּבּוֹזְמָן קָרִיב, וְאֲמַרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לַעֲלֵם וּלְעֲלָמֵי עֲלָמָיא. יְתִבְרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרוֹמֵם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלָּה וַיִּתְהַלָּל שְׁמָה דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לַעֲלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תִשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמַתָּא דְאַמִּירָן בַּעֲלָמָא, וְאֲמַרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבְּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מֵאֵן דַּעֲסָקִין בְּאוּרִיתָא, דִּי בְּאַתְרָא (קְדִישָׁא) הָדִין וְדִי בְּכָל אַתְר וְאַתְר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוּן שְׁלָמָא רַבָּא חָנָא וְחֻסְדָּא וְרַחמֵי וְחֲיִי אֲרִיכִי וּמוֹזְנִי וְרוּיָה וּפְרָקְנָא מִן קָדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמֵיא וְאַרְעָא וְאֲמַרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמֵיא וְחֲיִישׁ טוֹבִישׁ עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאֲמַרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוּמָיו הוּא בְּרַחְמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֲמַרוּ אָמֵן:**

<sup>(\*)</sup> פִּי הַגּוֹן עַל זֶה תַּמְנָא בְּסַפֵּר הַחֲיִישׁ שְׁחִיבַר אַחֵי הַגָּאוֹן מֵהֵרָל מִפְּרָלָא. בְּסַפֵּר זִכּוּיֹת ח"א פ"ג, (\*\*\*) בְּסוּמָא וְסוֹף תַּשׁוּבַת הַרמ"א ז"ל וְכֵן בְּסוֹף יַע"שׁ צ"כ מְנוּב רַמּוּשׁ עַל הַזְכּוּת שְׁמוֹת הַלּוֹ.

## בשלשה פרקים פרק רביעי תענית

## לא.

**עֵין מִשְׁפַּט גֵּר מִצּוּה**

**מב** א מו"י פ"ב מהל' נכרות הל' א (טור) ח"ט סי' קעטן:

### רבינו חננאל

רב מתנה [אמרן] יום [שנתנו] הרוגי ביתר לקבורה. וכו' ביום תיקנו הטוב והמטיב, הטוב שלא הסירחו והמטיב שנתנו לקבורה. יום שפוסקין בו לברות עצים למערכה, כדתיניא (ר"א) הגדול אומר מט"ו באב תשש כחה של חמה ולא היו כורתיין עצים למערכה מפני שאין יבישין. וכיון שאין יבישין מתליעין. וקא', יום תבר מגל. כלומר, מתנה אין אנו צריכין מגל לחתוך בו עצים. [מכאן ואילך]. פ"י מט"ו באב, מי שמוסיף מן הלילה ליום, כלומר, עומד בלילה ושונה שכבר האריך הלילה, ומי שלא יוסיף תקבריה אימיה, שאינו מן החכמים שמגדירין שינה מנינין בעולם [וזהו] וחיים לעולם הבא.

הדרן עֵלְךָ בשלשה פרקים

### רבינו גרשום

יום שפוסקין מלברות עצים למערכה. ומיכן ואילך מוסיפין לעסוק בתורה. תשש כחה של חמה. ואינה מייבשת העצים. יום תבר מגל. כלומר, מיכן ואילך אין צריכין המגל לברות עצים. ודלא מוסיף. מלילות על חומים לעסוק בתורה, [ויסוף]. לפי שכבר גדולין הלילות. ככל הכלים. המשיאלות זו לזו טעונות טבילה, שמא דגרה הין. אפי' מקופלין. חיישינן שמה יסבה עליהן גדה. לעשות מחול להצדיקים. שהצדיקים עושין מחול והקב"ה יושב באמצע,